

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
YIL 6, ARALIK 2020

Recep ZENGİN

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
İzmir/TÜRKİYE
recep.zengin1995@gmail.com
ORCID

KİTÂBİYÂT / BOOK REVIEW

Eser: Silik Fotoğraflar Portreler

Makale Türü: Kitap Tanıtım ve Değerlendirme
Yükleme Tarihi: 12.12.2020
Kabul Tarihi: 17.12.2020
Yayımlanma Tarihi: 31.12.2020

Article Information: Book Review
Received Date: 12.11.2020
Accepted Date: 17.12.2020
Date Published: 31.12.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Zengin, Recep, "Silik Fotoğraflar Portreler", (Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme) *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Özel Sayısı, Aralık 2020, s. 760-766.

Zengin, Recep, "Silik Fotoğraflar Portreler", (Book Review) *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Prof. Dr. M. Orhan Okay Special Issue, December 2020, p. 760-766.

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI
YIL 6, ARALIK 2020

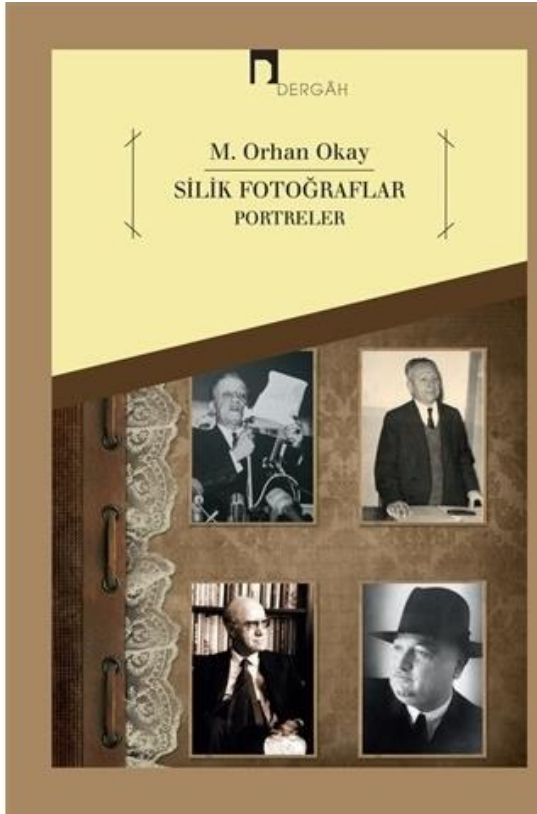
Recep ZENGİN

KİTÂBİYÂT/BOOK REVIEW

SİLİK FOTOĞRAFLAR PORTRERLER

Yazar: M. Orhan OKAY

Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017, 310 s., ISBN: 978-975-995-433-8

Edebiyat, sanat, felsefe, bilim daima titiz ve fedakâr araştırmacıların omuzlarında yükselmiş ve böyle insanların gayretleriyle sürekli olarak gelişmiştir. Sözü ettiğimiz şahsiyetlerden biri de şüphesiz eleştiri, edebiyat tarihi ve daha birçok farklı alanlarda talebelik yıllarından profesörlük yıllarına ve nihayet bir asra yaklaşan ömrünün sonuna kadar Türk Edebiyat Tarihine, büyük katkıları olan ve kendinden sonraki süreçlerde araştırmacılar, okurlar için ufuk açıcı ve yol gösterici bir külliyatı edebiyat ve sanat camiasına miras bırakan merhum Prof. Dr. M. Orhan Okay'dır. Silik Fotoğraflar Portreler adıyla kaleme aldığı eser 2001 yılında Ötüken Yayınları tarafından basılmış olup 2013 yılında ise

yeni portrelerin eklenmesi ve önceki yazıların da genişletilmesiyle Dergâh Yayınları tarafından yeniden basılmıştır.

Okay; eserin önsözüne *okuyucu*, “bu kitaptaki portrelere ve hadiselere, varsa meziyetleri yanında kusurlarını da görmelidir. Zaten çoğu hatıra olan bu yazılar, her hatıra gibi nisyan ile malûl olan beşer hafızasının istemeyerek yaptığı yanlışlarını da taşıdığından gerektiği kadar ihtiyatla okunmalıdır” (2017:6) diyerek başlamıştır. “Silik Fotoğraflar sadece bir portreler kitabı değildir”

(2017:6) diyerek devam eden yazar, okuyucuların esere hangi nazarla bakmaları gerektiği konusunda da ipucu vermiştir.

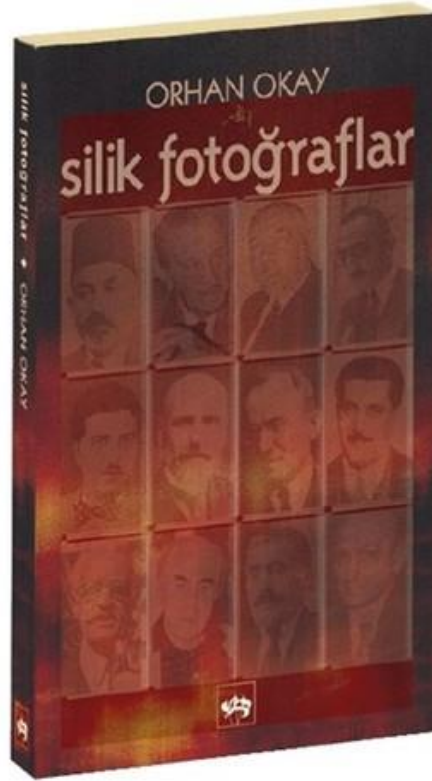
Vefa Lisesi adlı yazıyla başlayan, içinde çeşitli tarihlerde farklı yerlerde çekilmiş fotoğrafların da bulunduğu ve *Kendime Dair* başlıklı yazıyla son bulan eser, edebiyat, sanat, felsefe, sosyoloji, hat, musiki, mimari, tıp gibi birçok farklı alanda yetkin önemli şahsiyetlerin tanıtıldığı toplamda 46 altı yazıdan müteşekkildir. Yazar, eğitim hayatında gördüğü, ders aldığı, aynı sıralarda oturduğu, uzak ve yakın birçok önemli şahsiyeti ele almıştır. Fikrî ve ilmî hayatına her yönüyle tesir eden Nurettin Topçu, ders aldığı hocalarından olan Ahmet Hamdi Tanpınar ve Mehmet Kaplan, samimiyetinden dolayı hasbî olarak gördüğü Rahmi Eray, Dergâh Yayınları'nın kurucusu Ezel Erverdi, İmam-Hatip okullarının kurucusu olan ve Ayşe Hümeysra Ökten'in babası Celaleddin Ökten ve merhum hocadan birlikte ders aldığı medrese arkadaşı olarak gördüğü İlhan Ayverdi hanımefendi, sonradan münferit bir eser olarak da yayımlayacağı *Kalabalıklarda Bir Yalnız Adam* olarak gördüğü Mehmet Akif Ersoy, onunla bizzat dostluğu olan Hasan Basri Çantay, ülkemizde ve tüm dünyada şarkiyat çalışmalarıyla tanınan Helmut Ritter ve talebeleri Ahmet Ateş, Fuat Sezgin, Nihad Sami Banarlı, Fevziye Abdullah Tansel, İstanbul sokaklarının isimlendirilmesinde büyük emeği olan ve İstanbul Mektupçusu olarak da tanınan Osman Nuri Ergin, bütün ömrünü kitap toplamaya adanmış ve ömrünün ahirinde bu kitapların hepsini Atatürk Üniversitesi'ne bağışlayan Seyfettin Özege, 88 yıllık ömrünü sanatla, bilimle, okumakla geçiren hekim, akademisyen, hattat, müzehhip, tıp, bilim ve kültür tarihçisi, Fatih Medresesi'nin son talebelerinden Mustafa Enver Bey'in oğlu Süheyl Ünver, Sahhaf Raif Yelkenci, İbnülemin Mahmut Kemal İnal, elim bir kaza sonucunda hayatını kaybeden Hattat Halim Özyazıcı, Muallim Naci'nin kızı, Ahmet Mithat'ın torunu Nigar Ulusoy, Osmanlı Tarih Kronolojisi yazarı İsmail Hami Danişmend, İstanbul Ansiklopedisi yazarı Reşat Ekrem Koçu, Edebiyat Müfettişi Reşat Nuri Güntekin, Kaldırımlar Şairi Necip Fazıl Kısakürek, büyük şair Yahya Kemal, Han Duvarları'nın şairi Faruk Nafiz Çamlıbel, bir meclis hatibi olan Hüseyin Avni Ulaş, Kazan Türklerinden Abdülaziz Bekkine, büyük İslam alimlerinden Muhammed Hamidullah, Orhan Okay'ın dilinden bir İstanbul beyefendisi olan Kaya Bilgegil, Türk edebiyat tarihinin önemli isimlerinden Ömer Faruk Akün, Ahmet Kabaklı, Haluk İpekten, Şinasi Tekin, Kilisli Rifat Bilge; Peyami Safa ve şiir dergâhının çelebisi olan Asaf Hâlet Çelebi gibi birçok önemli şahsiyet ele alınmıştır.

Orhan Okay, daha başlangıç kısmında İstanbul'un hem önceki dönemlerinin hem de içinde bulunduğu dönemin eğitim ve kültür hayatıyla ilgili önemli tespitlerde bulunmuştur. Yazar, "Vefa Lisesi'nin 125 yıllık tarihî ve mimarî özelliklerini aktarırken toplumumuzda hala devam eden bazı eksik noktaları *geçmişini muhafaza etmeye fazla meraklı olmayan toplumumuzda bu tarih epey uzun bir ömür işaret ediyor. Binaların korunması ayrı kurumların yaşamaları ayrı şeylerdir. Binalar yanar, yıkılır; ama müesseseler nesilden nesile, asırdan asıra devam eder*" (2017: 10) diyerek toplumsal ve kültürel bir eleştiride bulunmuştur, yazının devamında müessese ve kurum ruhunun

korunmasıyla ilgili Avrupa'daki emsalleriyle bir mukayese yapmıştır. Aynı bölümde Vefa Lisesi'ndeki eğitim müfredatı ve ders aldığı hocalardan hareketle okuyucuya dönemin eğitim sistemi ve okutulan derslerle ilgili bilgiler vermiştir.

Yazar, *Bir İdealistin Ölümü* başlıklı yazısında medeniyetimizin son dönem büyük mütefekkirlerinden olan Nurettin Topçu'yla ilk tanışmasını ve ölümüne kadar merhum Topçu'nun kendi fikir hayatı üzerinde bıraktığı intibalara değinmiştir. Önceki tarihlerde aralıklarla çıkan "Hareket" Dergisi'nin fikir hayatı üzerindeki etkisine *gerçekte omuzlarımızı sarsan, birçok genci kendine getiren, havailikten çevirip etrafındaki meselelere eğilmelerini sağlayan bu yazılar oluyordu* şeklinde zikrederken Hareket Dergisi'ni de *kaynağını kaba heyecanlardan ve yasaklardan alan bazı ideolojiler gibi, kalabalık okuyucu kitlesine hiçbir zaman sahip olmadı. Büyük idealler gibi, kendi etrafında toplananlara ebedî huzur ve haz verici nektarını bahşedici*" bir dergi olarak görmüştür (2017: 23). Orhan Okay'ın fikir hayatı üzerinde en çok tesir bırakan isimlerin başında Nurettin Topçu gelmiştir denilebilir. Sonraki süreçlerde yarım asrı geçecek olan hocalık yıllarında Topçu'nun eğitim, ahlâk, felsefe ve daha birçok farklı alanda etkisini gördüğünü zikretmiştir.

Orhan Okay, eserin muhtelif bölümlerinde günümüzde mevcut olmadığını öğrendiğimiz ya da aslında pek de uygun olmayan biçimlerde restore edilmiş İstanbul'un mimarî ve kültürel çehresini yansıtan eserler hakkında önemli tespitlerde bulunmuştur.

هكمت - Hikmet - هكمت

HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]

PROF. DR. M. ORHAN OKAY ÖZEL SAYISI

YIL 6, ARALIK 2020

ISSN: 2458 - 8636

Altmış Yıllık Bir Arkadaşlık başlıklı yazıda bir tıp profesörü olan ve edebiyat, sanat felsefe ve tarihle yetkin bir şekilde ilgili olan Ayhan Yücel ile olan dostluk anlatılırken sığlaşan kültür ve düşünce dünyamızın en büyük problemlerinden biri olan ve sadece bir alana yoğunlaşarak insanın içtimai hayatında var olan her şeye sırtını dönme durumu da eleştirmiştir. *Osmanlı ve Cumhuriyet Arasında Bir Hoca* başlıklı yazıda günümüzde de güncelliğini koruyan ve çeşitli tartışmalarla gündemde olan imam-hatip okullarının kurucusu Mahmud Celâleddin Ökten'in (Celal Hoca) hayatına bilhassa da dönemin kültürel ve ilmi hayatına yaptığı katkılara değinilmiştir. Ömrünün kırk yılını Osmanlı döneminde sonraki kırk yılını ise Cumhuriyet döneminde geçiren bu âlim zât, başta Nurettin Topçu ve Orhan Okay olmak üzere birçok önemli şahsiyetin yetişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Okay, Arapça derslerini Celal Hoca'dan klâsik usulden farklı bir metod olan ve dönemin popüler bir metod olmasında ilk uygulayıcı olarak Hoca'nın büyük bir katkısının olduğu Berlitz usulü olduğunu ifade etmiştir.

Zarif Bir Mesnevîhan başlığıyla, Tahir Olgun'un (Tahirülmevlevî) Süleymaniye Camii'inde yaptığı mesnevi derslerinin mahiyetinden hareketle mesnevi ve mesnevihan'lık hakkında okuyucuya önemli bilgiler verilmiştir. Tahir Olgun'un yaptığı mesnevi derslerinden hareketle İstanbul'da muhtelif mekanlarda bu türde irşâd meclislerinin bulunduğunu, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra çeşitli politik ve ideolojik sebeplerden dolayı kesintiye uğramış olmasına rağmen 1945'li yıllardan sonra böylesi muhitlerin tekrar canlılık kazandığına değinilmiştir.

Mezkûr eser bazı noktalarda Doğu edebiyatının bilhassa Osmanlı edebiyatının karakteristik özelliklerini de içermektedir. *Bir Köy Hocasının Hatıraları* başlıklı yazısında yazar; hatırat, seyahatnâme¹ ve günlük türlerinin Türk Edebiyatında pek de kadim sayılmayacağını ifade etmiştir. *Şark insanı yazıda geveze değildir* (2017: 96) ifadesiyle Doğu insanının edebi zevk ve anlayışı hakkında önemli bir tespitte bulunan yazar, edebiyatın doğu toplumlarında en fazla şiir alanında gelişmesinin başlıca sebebi olarak da bu duruma işaret etmiştir. Şiirin de yapı itibarıyla teferruata pek yer vermediği bu sebepten çok katmanlı anlam tabakalarına sahip bir şiir türünün gelişimi ilerlerken nesrin bazı noktalarda biraz daha geride kaldığı tespitinde bulunmuştur.

Hatırat türünün pek yaygın olmamasının diğer sebebi ise kişinin kendinden (itiraf-ı zünûb) bahsetmesinin bir ahlâkî haslet sayılmaması olarak gösterilmiştir. Bizde hatırat türünün yaygınlaşması da Tanzimat'la başladığı da ifade edilmiştir. Tenkit türünün de bazı sebeplerden dolayı edebiyatımızda gelişmediğine "*İnsanları ne yanılmaz kişiler olarak putlaştırmaya, ne de daha sonra o putu yıkmak için ille de aykırılık yapmaya gerek vardır. İnsanlar güçleri*

¹ Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi alanında dünya literatürünün en güzel ve en dikkate şayan eserlerinden biri olarak görülmesine rağmen böylesi klasik örneklerimizin pek az olduğu ifade edilmiştir.

ve zaaflarıyla vardır. Bunlardan birini silip diğerini ön plana çıkarırsanız onun asıl gerçek şahsiyeti kaybolur. Bu davranış, bizdeki tenkit anlayışının hemen hiçbir devirde kaybolmayan sakat taraflarından biridir". İfadeleriyle değinilmiştir (2017:270).

Yazar, münferid bir eser olarak da yayımladığı *Kalabalıklarda Bir Yalnız Adam* adlı yazısında Mehmet Âkif'in hayatından hareketle şairin şiirle aynileştirilebileceğinin en güzel örneklerinden biri olarak Mehmet Âkif'in hayatını ve şiirini göstermiştir. *Şehzâde Hocası* başlığıyla Türk Edebiyatı sahasında yaptığı araştırmalarla önemli bir yere sahip olan merhum Ali Nihad Tarlan'ı Divân şiirinin son büyük şârih'i olarak gören ve hayırla yâd eden yazar, daha sonraları talebesi olacağı hocasıyla ilk tanışıklıklarını ve sonraki süreçlerde ilmî ve kültürel birlikteliklerine değinirken Hocasının Klâsik şiire nasıl yaklaşıması gerektiğine dair olan düşüncelerini derslerden ve bazı tespitlerinden hareketle değinmiştir. Klâsik şiire modern ve çağdaş usullerle de yaklaşılabilirliğini ancak her şeyden önce Klâsik şiirin gelenekten gelen tahlil ve açıklama birikiminin iyi bilinmesi ve modern tekniklerin de geleneğin üzerine inşa edilmesi gerekliliğinin altını çizmiştir.

Bir Türk Oryantalisti yazısında Okay, Prof. Dr. Ahmet Ateş'in ilmî şahsiyeti ve hocalığına değinirken sahip olduğu bu hasletleri kazanmasında İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'de bulunan bütün kitapların, hocası Helmut Ritter tarafından Ateş'in asistanlığı döneminde kendisine muhtevasına da hakim olması şartıyla fişletilmesinin önemli bir rol oynadığının altını çizerken bu durumdan hareketle bir ilim adamının yetişmesi için bir süre kütüphane memurluğu, sah haf ve kitapçılık yapmasının faydalı olacağına da değinmiştir. O yıllarda bölüme asistan olarak alınacak adayların bir süre bölüm kütüphanesinde memur olmaları geleneğinin de olduğunu ifade etmiştir.

Fert olarak insanımız vefalı olduğunu ancak cemiyete gelince bunu söylemenin pek de mümkün olmadığını bunun sebebinin günümüzde de geçerliliğini koruyan hatta ziyadeleşen politikacı, futbolcu ve sahne şarkıcılarına olan hayranlıktan anlaşılabilirliğine değinen yazar, bu noktada bir sosyal eleştiride bulunmuştur. Kitap Dostu olarak tanıttığı Seyfettin Özege'nin kitap merakından bahsederken dünyanın en zengin kitap koleksiyonlarından birine sahip olan bu şahsiyetin bu koleksiyonu Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesine nakliye ve paketleme masraflarını da karşılayarak bağışladığını bunun karşılığında istediği tek şeyin bu koleksiyonun kataloglandırılması olmasına rağmen bunun da çok sonraları yapıldığına değinmiştir.

Dönemin edebiyat ve kültür hayatında önemli bir yere sahip olan Büyük Doğu, Dergâh, Hareket, Ağaç ve Muhit dergileri hakkında önemli tespitlerde bulunulurken sahaflık geleneği ve sahhaflığın fert-cemiyet arasında bir ilim ve irfan yumağı oluşturduğuna şu ifadelerle değinilmiştir: " *O sahhaflar esnaf değildi ve o insanlar da müşteri değildi*" (2017: 229).

Mehmet Orhan Okay eserinde, hoca- talebe ilişkileri, akademik ortam, akademik kariyer ve etik, usta-çırak ilişkisi, ortaokul ve lise yıllarındaki eğitim

kalitesi, Fransa yılları ve buradaki edebî ve kültürel ortam, birden fazla alanla ilgilenmenin gerekliliği gibi birçok önemli konuları bir asra yaklaşan bereketli bir ömrün tecrübeleriyle birlikte güçlü bir gözlem gücü ve edebî bir üslupla okuyucuya aktarmıştır.